

A na väčšiu pôsobnosť tejto milosti nariaďujeme, ustanovujeme a vyhlasujeme obsahom tejto (*listiny*), nech sa týchto hľadačov hornín, čokoľvek hľadajúcich a dolujúcich, počítajúc celý jeden rok odo dňa nájdenia tejže horniny, nikto neopováži znepokojovať, menovite nie zemepán, v nemčine nazývaný lénny pán. Aby nálezca tejto horniny začaté dielo s nákladmi a prácou mohol ukončiť, tieto horniny vyťažiac alebo ináč užitočne spracujúc, touto slobodou milostivo (*mu dávame*) výnos jedného roka na základe svedectva tejto našej listiny.

A preto našim verným, múdrym mužom Jakubovi z Balhy, ináč z Forodny¹, županovi našej urbury, a Andrejovi Holabrechtovi, predstavenému² našej urbury, (*ako aj tým*), ktorí budú ustanovení (*do týchto funkcií*), týmto našim kráľovským príkazom oznamujeme a pevne nariaďujeme, že akékoľvek vznešené a šľachtické osoby vyhľadávajúce a dolujúce horniny v týchto baniach, tak starých, ako aj nových, otvorených i uzavretých, fungujúcich i tých, ktoré sa otvoria, máte pokojne pripustiť a pripustených pomocou, radou a dobroprajnosťou podporovať a napomáhať, sústavne im byť naporúdzi a proti týmto zemepánom ich chrániť v mene nášho Veličenstva. A tak spomínané naše bane nech sa vzťahujú zvyšovaním množstva (*vydolovaných*) hornín. Nech o Vašej vernosti a svedomitosti v týchto (záležitostiach) môže mať naše Veličenstvo nezmenený názor, ináč nech sa nekoná. Dané v Novej Bani vo štvrtok po sviatku Očistenia blahoslavenej Panny Márie preslávného roku Pána 1405.

Originál listiny je v ŠOKA Žiar nad Hronom so sídlom v Kremnici, fond Magistrát mesta Kremnice I, 18, 1, 4.
CDH X/4, 818 - 820, 397; ZsO II/1, č. 3 634.

¹ Balha, Forodna - v župe Vas, teraz Maďarská republika.

² V origináli stansor - predstavený, porovnaj s nemeckým Steiger, v slovenskej banskej terminológii štajger, prípadne aj pizetár, úradník, ktorý dozeral na vyberanie poplatku - pizeta pre ostrihomského arcibiskupa.

KRÁĽ ŽIGMUND VYDÁVA
TZV. MENŠÍ DEKRÉT UPRAVUJÚCI HOSPODÁRSKE
POMERY V UHORSKU

(Budín) 15. apríla 1405

Jeden z najvýznamnejších
dekrétov, týkajúci sa miest a hospodárskej
politiky. Vznikol ako výsledok porady zástupcov miest
s kráľom. Krátko predtým, v marci 1405, vznikol iný, tzv. krajinský dekrét,
ktorý iba v niektorých ustanoveniach mal podobné znenie ako tzv. menší dekrét.
Ten sa vzťahoval na mestá nachádzajúce sa na kráľovskej pôde. Nevytvoril
však z nich jednotný mestský stav ani neuzákonil ich účasť na sneme ako tre-
tieho, respektíve štvrtého stavu, ako sa domnievali niektorí starší historici.
Dekrét mal ochránarsky charakter, najmä čo sa týka ochrany domáceho trhu
pred cudzou konkurenciou, oslobodenia od mýta, slobodného pohybu po kra-
jine, práva byť súdený pred vlastným richtárom atď. Je pozoruhodné, že zo
známych exemplárov tohto dekrétu sa zachovalo 11 vyhotovení v slovenských
mestách a iba 5 v maďarských a sedmohradských mestách. Aj keď nemôžeme
predpokladať, že je to úplný počet exemplárov, ktoré vznikli, a zrejme
sa viaceré stratili, svedčí to o veľkej početnej prevahe miest
na Slovensku, a teda o väčšej urbanizácii tohto územia
v porovnaní s ostatnými časťami kráľovstva.

Žigmund, z Božej milosti kráľ Uhorska, Dalmátska, Chorvátska, Ramy (Bos-
ny), Srbska, Haliče, Vladimírskaja, Kumánska (Valašska) a Bulharska, branden-
burský markgróf a hlavný komorník Svätej rímskej ríše, ako aj dedič Čiech
a Luxemburska, všetkým terajším, ako i budúcim kresťanom, ktorí budú vedieť
o tejto (*listine*), pozdrav v Spasiteľovi všetkých. Dôstojnosť kráľovského žezla
vyžaduje o to dôslednejšiu starostlivosť o zachovanie a pokoj poddaných, ako aj
o verejné blaho, o čo väčšmi to zvýši jeho slávu, nešťastie však vedie ku škode
a potupe. Ani vládca nemôže byť slávny, ak stále nerozmýšľa o mieri a bezpeč-
nosti poddaných, ale nesmie byť ani nečinný a budúce zlá a nebezpečnosť
nepredvídať, keď môže (*ich predvídať*).

Zvolali sme teda zo všetkých žúp a obvodov nášho kráľovstva, z miest, mestečiek
a slobodných dedín, ktoré patria pod kráľovskú právomoc, zástupcov a vyslancov,
vypočujúc a starostlivo uvážiac ich, nech ide o kohokoľvek, požiadavky, šetrenia,
informácie, názory i sťažnosti. Po porade s prelátmi, barónmi a veľmožmi nášho
kráľovstva a aj vyslancami (*miest*) a po zrelom rozhodnutí v záujme dobrého
a pokojného stavu a zreteľnej prospešnosti celého nášho kráľovstva sme rozhodli,
že niektoré mestá treba po ich obvode ohradiť múrmi a niektoré slobodné dediny,

Aj preto, že bol
nedostatok
ohradených miest
a opevnení, kde by
sa obyvatelia so
svojím majetkom
mohli ukryť, všetko
bolo bezbrannou
koristou nepriateľov,
ktorí spôsobovali
strašné pustošenie,
odvláčanie
obyvateľstva,
nezráateľné
a nevyčísľiteľné
škody, ktoré je hriža
spomínať

respektíve mestecká vyzdvihnúť do stavu miest a niektoré zvyklosti, ktoré boli skôr zneužívaním, zrušiť, niektoré zmeniť, niektoré pretvoriť na lepšie, a niečo sme rozhodli, stanovili a nariadili nanovo ustanoviť, o čom bude reč ďalej.

K tomuto nás azda najviac priviedla úvaha, že v minulých časoch, o ktorých čítame v kronikách Uhorska, toto naše kráľovstvo bolo často vystavené rôznym útokom, raz Pečenehov, inokedy Tatárov, niekedy rozličných pohanov, najnovšie Turkov. Tie boli časté aj preto, že bol nedostatok ohradených miest a iných opevnení, kde by sa obyvatelia so svojím majetkom mohli ukryť, lebo nemali pevnosti. A tak všetko bolo bezbrannou korisťou nepriateľov, ktorí spôsobovali strašné pustošenie, najsmutnejšie odvláčanie obyvateľstva a napospol nezráateľné a nevyčísľiteľné škody, ktoré je hrôza spomínať.

I. Po prvé totiž naklonení prosbám niektorých našich poddaných vyhlasujeme nižšie uvedené slobody: Ustanovujeme, že vo všetkých mestách, mestečkách, hradoch a dedinách a vôbec všade v hraniciach nášho kráľovstva, či sú naše alebo patria iným, bez ohľadu na to, či sú, libra, závažia, lakeť, miera vína, plodov a všeobecne všetky merateľné a vážiteľné veci nech sa vážia a merajú podľa miery nášho mesta Budína, s výnimkou desiatkových mier a poplatkov z vinogradov, ľudovo zvaných hegyuam¹, nemecky pergreht² a okrem ziskov, poplatkov a feudálnych dávok cirkevných predstavených a kňazov, ktorým ich stav, právo, množstvo a hodnotu chceme zachovať. Ak sa však niekto opováži konať opačne, bude potrestaný stratou váženej, respektíve meranej veci, stratiac pre váženu alebo meranú čiastku (*tovaru*) celú váženu alebo meranú vec.

II. Okrem toho ustanovujeme obchodníkom na trhu vo všetkých mestách strihať látky na lakte a nepredávať menej ako šesť postavov³, nikdy, ani v jarmočných dňoch, ak títo obchodníci budú mať šesť alebo viac postavov (*na predaj*). Ak by mali menej ako šesť, musia a môžu ich predať alebo zameniť vcelku. Ak budú konať proti tomuto ustanoveniu, stratia všetky postavy, ktoré by sa v rozpore s týmto ustanovením predali, scudzili alebo zamenili, takisto aj peniaze, ktoré by sa za ne vyplátili.

III. Navyše sme rozhodli, že žiaden verejný notár v pravotách, ktoré sa konajú medzi dvoma laikmi či už pred cirkevným alebo svetským sudcom, nemôže konať ani akýmkoľvek spôsobom zastupovať, ale ani cudzie svedectvo neplatí, ak ide o mešťanov, ani šľachtici a cirkevné osoby nemôžu konať vyšetrovania proti nim.

IV. Ďalej všetci a jednotliví mešťania, hostia a obyvatelia všetkých našich miest a slobodných dedín, ktoré sú pripojené ku ktorémukoľvek z poprednejších miest, môžu sa slobodne odvolať proti akémukoľvek súdnemu rozhodnutiu prostredníctvom svojich sudcov a mešťanov na nášho taverníka alebo na súd toho mesta, ktorého slobody takéto mesto alebo slobodná dedina užíva. Ani podľa rozsudku alebo rozhodnutia tých, ku ktorým sa bude odvolávať, ak neskôr pred iných sudcov sa (*vec*) predloží, nemá sa (*prerokúvať*), ale táto záležitosť sa má pred nimi konečne rozhodnúť.

V. K tomu, ako zo starobylej obyčaje nášho kráľovstva sa vďaka Božím kráľom, našim predchodcom, i nám doteraz zachováva, (*že*) palatín, župani a iní, ktorí majú hodnosť baróna, zvyčajne môžu na generálnych kongregáciách akýchkoľvek zlodějov, lúpežníkov a iných zločincov tam stíhaných a vydaných súdiť, obviňovať, trestať alebo stíhať a navyše šľachtici s výnimočnou milosťou kráľa, ktorá im bola udelená, majú slobodnú právomoc na svojich majetkoch tiež trestne stíhať a trestať zločincov, ktorých pristihnú pri zločinoch a previneniach. Preto aj my v tejto veci ustanovujeme, že kvôli zachovaniu mieru a väčšiemu pokoju miest a dedín, kvôli bezpečnosti ciest, kvôli pohodliu cestujúcich a aby sa zločincom zamedzila možnosť páchať delikty, všetky a jednotlivé mestá a slobodné dediny, respektíve ich richtári a prisažní majú plnú a slobodnú právomoc trestať smrťou zločincov, ktorí sa na ich území dopustia zločinov, a toto môžu robiť aj šľachtici na základe milosti a kráľovskej donácie. Okrem prípadov, keď sú (*previnilci*) hodní trestu smrti, ale od kráľovskej Výsosti dostanú milosť. Ak palatín, župani a iní majúci titul baróna, ako aj mestskí richtári týchto vydaných zločincov nemôžu stíhať ani trestať a previnilcov nemôžu súdiť, v tom prípade tí, ktorí ich stíhali, majú takýchto stíhaných zločincov oznámiť všetkým sudcom a súdnym orgánom nášho kráľovstva a aj všetkým mestám a prostredníctvom listín, uvádzajúcich ich zločiny, (*to majú*) publikovať.

Tí sudcovia a súdne orgány a richtári miest, ktoré dostanú tieto listiny, týchto zločincov, ak sa nachádzajú na ich panstvách a v ich obvodoch, môžu a majú väzniť, chytať, trestať a podľa závažnosti previnenia mučiť a vykonať trest smrti, vždy s výnimkou tých, ktorým kráľovská Výsosť udelí milosť. Ak niekto zo spomenutých sudcov, vykonávateľov právnej moci alebo richtárov týchto zločincov, ktorí im padli do rúk, odmietne trestať, nech vie, že nepochybne upadne do najťažšej nemilosti nášho Veličenstva a v závislosti od veľkosti priestupku bude našou Jasnosťou bez odpustenia potrestaný. Nech sa nikto neopováži týmto zločincom pomáhať, podporovať ich alebo inak chrániť pod hrozbou uvedeného trestu.

VI. Okrem toho ustanovujeme, že odteraz, rovnako ako sa predtým naši kráľovskí mešťania, hostia alebo poddaní z našich miest, dedín, mestečiek a slobodných dedín (*patriaci*) našim hradom a dŕžavám (*stahovali*) do dedín (*patriacich*) cirkvi, šľachticom a iným význačným ľuďom a, naopak, poddaní cirkvi, ako aj šľachty a iných význačných ľudí do spomínaných našich dedín a dŕžav, našich hradov a všeobecne akíkoľvek ľudia v slobodnom postavení z dedín šľachticov do dedín cirkvi a z dedín cirkvi do dedín šľachticov, majú na večné časy slobodné, bezpečné a všeobecné právo sťahovať sa a prebývať tam (*na základe*) obsahu tejto našej listiny.

VII. Takisto rozhodujeme a nariaďujeme, že žiaden z prelátov, barónov, popredných šľachticov a ľudí akejkoľvek hodnosti, rádu, stavu a postavenia nech sa neopováži nikoho z našich obyvateľov a poddaných vo veci dlhu, prečinu, viny alebo zločinu jednej osoby alebo človeka akéhokoľvek postavenia a stavu ani (*postihovať*) mesto, mestečko alebo dedinu, kde takýto dlžník, delikvent, vinník

alebo zločinec býva, ani mešťanov, obyvateľov alebo dedinčanov väzniť, zadržiavať alebo nejakým spôsobom obmedzovať. Ak niekto proti takémuto konaniu (*niečo*) má alebo bude mať, nech sa to v prítomnosti jeho riadneho sudcu vyšetrí. Tak ako sa zvyklo konať v minulých časoch podľa práva platného v našom kráľovstve, aby nevinní neboli pre vinníkov nijakým spôsobom zaťažovaní.

VIII. Ustanovujeme a nariaďujeme, ako to prikazuje starobylá obyčaj nášho kráľovstva, že ak sa niekomu stane bezprávie, škoda alebo krivda v dedine alebo na majetku niektorého zemepána, akéhokoľvek stavu a postavenia, či cirkevného alebo svetského, takto ukrivdený alebo poškodený najprv má prísť k zemepánovi alebo sudcovi tejto dediny a žiadať spravodlivosť. Ak však takýto pán alebo sudca odmietne uplatniť spravodlivosť, má sa odvolať k županovi. Ak aj župan otáľa s uplatnením spravodlivosti alebo ju odmietne, môže sa tiež odvolať k našej kráľovskej Výsosti. A tak teraz chceme, ak niektorým osobám, obyvateľom kráľovstva alebo cudzincom v niektorom z našich miest, mestečiek a slobodných dedín, kýmkoľvek, akéhokoľvek stavu a postavenia bude spôsobená krivda, urážka alebo škoda, vtedy takto poškodený alebo trpiaci škodu najprv pred richtárom tohože mesta má sa dovolávať spravodlivosti. A ak richtári a prísazní tohože mesta jemu prináležiacu spravodlivosť odmietnu vykonať alebo oddialia jej vykonanie, vtedy sám poškodený alebo trpiaci škodu môže svoju záležitosť predložiť taverníkovi. No ak aj taverník na túto sťažnosť odmietne vykonať spravodlivosť, potom je dovolené spomínanému poškodenému, respektíve trpiacemu škodu, opustiac súd taverníka, predložiť svoju vec nášmu Veličenstvu a my, keďže (*z titulu*) našej vlády držíme kráľovský úrad, každému poslúžime pri naplnení práva. Ak kôľvek poškodený alebo trpiaci škodu, nezachovávajúc tento poriadok, pokúsi sa vlastnou mocou vymôcť si zadosťučinenie, takýto porušovateľ tohto nášho dekrétu bude usvedčený z násilia, pretože nikomu nie je dovolené dožadovať sa spravodlivosti vlastnou mocou a si ju vynucovať.

IX. Takisto sme nariadili, že v akýchkoľvek sporoch a procesoch, v ktorých sudcovia zvyčajne dostávajú deviatok a desiatok od stránok, ktoré spor vyhrajú, teraz nie od tej stránky, ktorá vyhrá, ale od tej, ktorá v spore prehrá, majú sudcovia tohto sporu dostať a vymáhať (*svoju časť*). Pretože nie je jedno, ak spravodlivý je pre nespravodlivých trestaný a majetkovo poškodený.

X. Tiež ustanovujeme, že ktorýkoľvek mešťan a obyvateľ všetkých našich miest má tak ako doteraz pomerne stanovené naše kráľovské dane a poplatky, ktoré neprekážajú nijakým doterajším ich slobodám a ktoré budeme v budúcnosti určovať my a naši nasledovníci, ktoré, ako je hore uvedené, nechceme nijako vymedzovať, naši mešťania majú (*naďalej*) platiť a odvádzať. Ak my alebo naši nástupcovia niektorým našim mešťanom udelíme výsady a oslobodíme ich, vtedy sa to týmto oslobodeným mešťanom, ktorí majú platiť dane, odráta z mestských účtov a nám alebo našim spomínaným nástupcom sa predloží vyúčtovanie.

XI. Ďalej hoci naši mešťania z Budína okrem iných výsad užívali a doteraz užívajú takú slobodu od našich predchodcov, ktorú sme aj my potvrdili, že všetci

a jednotliví obchodníci, tak obyvateľa kráľovstva, ako aj cudzinci, všetky a akékoľvek tovary a veci na predaj a výmenu tak prichádzajú do mesta Budína, ako aj odchádzajú z neho boli zvyknutí a povinní zložiť, zložené tam predávať a vymieňať a odtiaľ v nijakom prípade neodviezť. Teraz, keď na generálnom zhromaždení všetkých našich kráľovských miest, mestečiek a slobodných dedín sa ukázalo a uzhodlo s ohľadom na zveladenie a obohatenie, väčšie blaho a všeobecné dobro kráľovstva a obyvateľov a osobitne našich mešťanov a obchodníkov, že pre úžitok a rozmach jedného mesta by utrpela škodu a stratu celá spoločnosť nášho kráľovstva. Všetci a jednotliví naši obchodníci, totiž obyvateľa pochádzajúci z nášho kráľovstva a bývajúci v našom kráľovstve, všetky a akékoľvek tovary a veci na predaj a výmenu v celom našom kráľovstve a mimo neho, kdekoľvek, koľkokrát a kedykoľvek budú chcieť, budú mať právomoc slobodne, ozajstne, plne a bezpečne doviesť, doniesť, hnať (*dobytok*), odviezť, uskladniť a uskladnené predávať, vymieňať a odtiaľ odnášať a odvážať a podľa svojej slobodnej vôle nimi disponovať. Bez akéhokoľvek obmedzenia slobodami a privilégiami zmienených našich budínskych mešťanov vo veci spomínaného práva skladu, akýmkoľvek spôsobom (*predtým*) daných a udelených, ktoré pre spomínané dôvody odvolávame, vyjmúc cudzincov, ktorí majú v spomínaných (*ustanoveniach*) zachovávať starý zvyk.

XII. Navyše všetci i každý jednotlivito, mešťania miest, ktoré sme nanovo vytvorili a ktorým sme udelili slobodu podľa vzoru iných miest, ak sa neuspokojia so súdnicstvom a výrokmi svojich sudcov a prísazných, môžu sa odvolať na to mesto, ktorého výsady užívajú, alebo na taverníka. Takým spôsobom, že keď si zvolia taverníka, na richtárov a prísazných sa nemôžu znovu odvolať a ani na nikoho ďalšieho. Iba ak bude treba, môže sa odvolanie predložiť istým spôsobom pred našu osobnú prítomnosť (*t. j. pred kráľa*)⁴.

XIII. Ustanovujeme, aby naši mešťania a hostia všetkých našich kráľovských miest jestvujúcich v hraniciach a na území nášho kráľovstva svoje dary v každom novom roku z titulu novoročného patriace kráľovskému Veličenstvu, tak a takým spôsobom dávali a platili, ako sme sa nanovo s nimi dohodli. A listiny, ktoré sme vydali akýmkoľvek mestám, mestečkám a našim slobodným dedinám, okrem ich výsad jasne vysvetľujú, čo sú (*obyvateľia*) povinní zachovávať. Okrem toho nášmu hlavnému koniarníkovi v stanovenom termíne majú dať nie viac ako šesť zlatých spolu s týmiže darmi pre nás. Ak sa však niekedy prihodí, že naša Jasnosť alebo Jasnosť našej kráľovnej zavíta do niektorého z miest, mestečiek a slobodných dedín nášho kráľovstva, vtedy mešťania a hostia tohože miesta, do ktorého prídeme, nášmu Veličenstvu alebo kráľovnej vhodné potraviny na jeden obed a jednu večeru, ak tam budeme chcieť obedovať a večerať, alebo obed a večeru toľko ráz, koľko (*dní*) sa tam budeme zdržiavať, bohato sú povinní dať a poslúžiť. Hlavnému koniarníkovi v mestách, cez ktoré prejde naše Veličenstvo alebo Veličenstvo kráľovnej, majú remeselníci tohože mesta akéhokoľvek remesla, totiž všetci kožušníci jednu kožušinu, všetci výrobcovia úzd jednu uzdu a tak z jed-

notlivých (*remesiel*) po jednom výrobku ročne dať a venovať, kedykoľvek tadiaľ budeme prechádzať a nie inokedy. S výnimkou miest, ktoré podľa starého zvyku neboli k (*tomu*) nikdy zviazané. Ostatným úradníkom, tak našim, ako kráľovným, t. j. magistróm pívnic a stolovania, pokladníkovi, strážcom brán, kuchárom a iným, nič nemajú dať ani platiť.

XIV. Rozhodli sme tiež podľa zvyku oddávna zachovávaného, že preláti a iné duchovné osoby niektoré spory, ktoré sa konajú medzi našimi obyvateľmi, teraz rovnako ako predtým, akýmkoľvek spôsobom a kdekoľvek, nemôžu súdiť a rozsudzovať, pretože to patrí pod svetské súdy. Naopak, baróni, stoliční župani a iní šľachtici nášho kráľovstva a mešťania a hostia nijaké kauzy, spory či vyšetrovania prináležiace cirkevnému súdu nemôžu a nech sa neopovážia prerokúvať a súdiť. Ak medzi cirkevnými osobami a svetskými sudcami pri niektorých sporoch, ktoré sa pred nimi prerokúvajú, vznikne nezhoda v tom, kto má v nich rozhodovať, vtedy stránky v tomto spore, respektíve sporoch majú predstúpiť pred našu zvláštnu prítomnosť, kde sa budeme Božím vedením práve nachádzať spolu s našimi prelátmi a barónmi. Tam rozhodneme, pred ktorý súd patria spomínané spory.

XV. Okrem toho ak sa podľa kráľovských ustanovení zlato, striebro, meď a iné kovy oddávna zakazuje vyvážať, tak medzi inými ustanoveniami mestám, mestechám a slobodným dedinám doteraz vydaným sme nariadili a ustanovili, aby si v ktoromkoľvek z miest, mestechiek a slobodných dedín richtár a mešťania zvolili dvoch prísazných, ktorí budú schopní prezerať akékoľvek zväzky a uzavreté baly, nádoby a iné zviazané náklady. Bez nich žiadni obchodníci, predavači a akikkoľvek iní predajcovia baly a iné náklady nemôžu viazať ani uzatvárať. Tieto baly a náklady musia títo dvaja mešťania označiť pripojením svojich pečatí. Ak sa bude konať v rozpore s tým, vtedy tieto neprezreté a nezapečatené baly, respektíve tovary celkom prepadnú a prípadnú nášmu kráľovskému fišku. Ak budú tieto baly, ako aj akékoľvek zviazané a označené náklady dovezené na tridsiatkové stanice, v prípade, že naši tridsiatkari alebo ich úradníci nebudú chcieť uznať pravosť takýchto pečatí a tieto baly nebudú chcieť rozbaliť, vtedy za voz, v ktorom sa tieto tovary a náklady budú viezť, ak je ťažko naložený, ľudovo nazvaný masa, platia jednu hrivnu zlata alebo šesťdesiatštyri zlatých, alebo mincu tejže hodnoty. Ak sa vyskytne stredne (*veľký*) alebo malý voz, vtedy pol hrivny alebo zlaté a rovnocenné mince tejže hodnoty k oju toho istého voza priložiac, tieto baly a náklady môžu rozbaliť a prezrieť. Ak sa v týchto baloch a nákladoch nenájde zlato, striebro ani iné zakázané veci, vtedy tridsiatkar stratí hrivnu alebo zložené peniaze, ktoré ostanú majiteľovi týchto vecí, respektíve kupcovi. Ak sa zlato, striebro alebo iné zakázané veci v tom voze nájdu, vtedy nielenže tieto zakázané veci, ale aj ostatné veci a tovary, ktoré sa nachádzajú v tomto voze, spolu s hrivnou, respektíve s peniazmi zhabú a dostanú ich tridsiatkari alebo ich úradníci.

XVI. Ustanovujeme a z rozhodnutia nariadujeme, aby žiaden z obchodníkov tovary a veci na predaj a na výmenu, (*patriace*) inému z obyvateľov nášho kráľovstva, trhovcom a cudzincom, pod svojim menom, ako sa následkom ľsti-

vosti niektorých doteraz robievalo, neprijímal, nedržal, neuchovával, nepredával, nevymieňal ani iným spôsobom nezasielal. S týmito trhovcami nemajú uzatvárať, konať, upevňovať a zriaďovať spolky, aby im neumožnili pod kepienkou takejto spoločnosti slobodne vykonávať uvedené (*priestupky*), čím by konali proti ustanoveniam tohto nášho dekrétu. Nech sa neopovážia toto konať. Tí, čo budú konať opačne, stratia v prospech nášho kráľovského fišku všetky veci a majetky, ktoré boli do tohto nášho kráľovstva dovezené a predané, a osoby budú potrestané - - -

XVII. Okrem toho - - - sme nariadili, že všetci obchodníci, kupci a iní ľudia ktoréhokoľvek stavu a postavenia, spoza hraníc nášho kráľovstva privážajúci a vyvážajúci tovary, majú platiť a odviesť tridsiatu časť z toho, čo sa dováža do kráľovstva. Preto v tomto našom dekréte sme nanovo ustanovili nejakú úľavu a stanovili úhradu z kráľovskej milosti, že títo obchodníci a kupci a iní spomínaní cez všetky naše kráľovské mýta s osobami, koňmi, vozmi, so všetkými tovarmi a vecami slobodne, bez akéhokoľvek platenia mýta môžu prechádzať, koľko len budú potrebovať. Nariadujeme všetkým našim mýtnikom, terajším, ako aj budúcim, aby pod trestom (*upadnutia*) do našej najťažšej nemilosti nerobili proti zneňiu tejto slobody týmto osobám prekážky, ani nech sa neopovážia vyberať od nich akékoľvek mýto.

XVIII. Okrem toho, keďže vo všetkých kráľovstvách majú králi výsadu raziť tak zlatú, ako aj striebornú mincu, zdalo sa dosť nedôstojné a neustálené, aby razeňné peniaze boli v moci raziča a nemali potrebný a vymedzený kurz. Oveľa nestabilnejšie je, ak sa znižuje, ale aj okrajuje⁵ alebo sa iným spôsobom poškodzuje - - - Kvôli úžitku celého kráľovstva, ako aj jeho vzrastu - - - sme nariadili a ustanovili, aby žiaden človek akéhokoľvek stavu a postavenia neopovážil sa našu kráľovskú menu, či už zlatú, alebo striebornú, pokiaľ je spravodlivá a správna, odmietnuť alebo inak nepriať, alebo zmenšovať, ťažké od ľahkých oddeliť alebo inou zručnosťou a rozumom poškodzovať. Tí, čo sa opovážia proti tomuto konať, majú byť takto potrestaní, totiž ten alebo tí, ktorí odmietnu tieto peniaze priať, budú potrestaní stratou peňazí, ktoré im mali pripadnúť, alebo (*stratou*) vecí, za ktorú mali platiť (*týmto*) peniazmi. Takým spôsobom, že richtár a prísazní toho istého miesta tieto peniaze alebo veci dostanú a dlžník od svojho veriteľa a kupujúci od predávajúceho sú zbavení záväzku, ak tomuto istú sumu zaplatil. Ten alebo tí, ktorí sa opovážia kráľovskú mincu obsekávať, zmenšovať, vytrhávať alebo poškodzovať, ako bolo povedané, ako aj falšovatelia a zločinci nielen vo veciach, ale aj na ich osobách majú byť potrestaní podľa starého zvyku nášho kráľovstva. Keď richtári a prísazní odmietnu (*stíhať*) takýchto prekračovateľov (*zákona*), ktorí upadnú do ich rúk, a nechajú ich nepotrestaných odísť, namiesto peňazí alebo vecí, ktoré odpustia, v takom množstve peňazí alebo hodnote vecí budú podliehať trestu kráľovského fišku. Za prepustených falšovateľov budú podliehať takému peňažnému trestu alebo trestu na osobe, aký im uloží naše Veličenstvo.

XIX. Vskutku, aby naša mena vo svojej správnosti bola zachovaná, nech sa nik neopováži ju ničiť ani obsekávať alebo poškodiť, tiež ustanovujeme, aby v každom našom meste bol kráľovský zmenárnik, a iba on bude mať právo meniť a zamieňať peniaze, totiž za zlatky (*inē*) mince a za mince zlatky. Zakazujeme všetkým našim obyvateľom a tiež cudzincom akéhokoľvek stavu a postavenia, aby vymieňali a zamieňali mince na zlatky a (*spät*) na mince pod (*hrozbou*) trestu straty takto zamenených alebo na zámenu (*pripravených*) peňazí. Takéto (*peniaze*) pripadnú v kráľovom mene nášmu fišku prostredníctvom toho istého zmenárnika.

XX. Napokon keď naši predchodcovia uhorskí králi chvályhodným rozhodnutím ustanovili, aby v hraniciach nášho Uhorského kráľovstva sa nedistribuovala ani nepohybovala žiadna (*iná*) soľ, iba také soli, ktoré sa v tomto našom kráľovstve dobývajú --- Žiaden človek akéhokoľvek stavu, hodnosti a postavenia, či domáci obyvateľ alebo cudzinec, nech sa neopováži akúkoľvek soľ okrem našej kráľovskej soli, dobývanej v kráľovstve, dovážať, vyvážať, predávať, kupovať, rozdeľovať, používať alebo ináč vlastniť pod trestom nižšie uvedeným. Totiž ak u kohokoľvek, akéhokoľvek stavu a postavenia sa nájde soľ nepochádzajúca z nášho kráľovstva, ten alebo tí, u koho sa (*soľ*) nájde, po prvý raz stratia hneď tým činom túto soľ. Ak ju niekto dá na predaj, prv ako sa uňho nájde, vtedy je povinný bez nároku na odpustenie dať peniaze. Túto soľ alebo peniaze kráľovský komorník v mene kráľovského fišku neodkladne zhabe a vyberie.

XXI. Napokon chceme sa starať o spoločné dobro a úžitok celého kráľovstva, aby zlato a striebro, ktoré sa ťaží v tomto kráľovstve, hocikto nevyvážal, kým sa prv nespracuje na mince, toto ustanovujeme. Aby žiaden z baníkov akéhokoľvek stavu a postavenia sa neopovážil zlato a striebro verejne alebo tajne predávať a žiaden baník sa (*neopovážil od iného*) baníka alebo banského pracovníka kupovať, ale všetko zlato a striebro, ktoré, koľko a kdekoľvek na území nášho kráľovstva sa vyťaží a nájde, má sa bez akejkoľvek ujmy (*dať*) kráľovskej mincovej komore a odovzdať na predaj kráľovskému komorníkovi za ceny pre zlato, ako aj pre striebro doteraz určené. Tiež aby sa od nejakej inej osoby, verejne ani tajne, nekupovalo ani nepredávalo zlato a striebro. Ak sa z iných krajín toto zlato a striebro do tohto kráľovstva dováža, vždy každý predajca ho má predať predstavenému kráľovskej komore a nikomu inému. Tenže komorník má mu platiť nie podľa odhadu mincovníkov, ale cenu, aká je zvyčajná v mieste, kde sa uskutočňuje predaj. Pre vlastnú potrebu, totiž zlaté a strieborné nádoby, opasky a iné (*veci*) spracované pre potreby kultu a ako ozdoby, má každý právo ich predávať a kupovať. Ak sa niekto azda opováži konať proti (*týmto ustanoveniam*), predajca hneď tým činom stratí zlato a striebro a kupujúci peniaze. Zlato alebo striebro a peniaze pripadnú spolovice nášmu kráľovskému fišku. Druhá polovica prípadne žalobcovi, ak bude nejaký žalobca. Preto nechceme, aby sa ktokoľvek opovážil vlastniť ihlu alebo kameň, ktorým sa rozoznáva kvalita zlata a striebra, ani nádobu alebo náčinie na liatie a čistenie striebra s výnimkou zlatníkov. Navyše ani (*aby*

nemal právo) odlišovať pomocou vody zlato od striebra, iba ten alebo tí, ktorým sme to špeciálne zverili ako službu.

To všetko dosvedčí s večnou pevnosťou táto naša privilegálna listina, ktorú sme nariadili spečatiť a privesiť k nej našu novú autentickú dvojstrannú pečať. Dané rukou najctihodnejšieho v Kristu otca a pána, pána Eberharda, z milosti Božej a apoštolskej stolice záhrebského biskupa, najvyššieho kancelára nášho kráľovského dvora, nášho milého a verného. Roku 1405, 17. dňa pred májovými Kalendami, kraľovania nášho roku 17⁶. (*Za prítomnosti*) otcov v Kristu --- a vznešených mužov --- (*Nasleduje výpočet cirkevných a svetských hodnostárov krajiny.*)

Decreta I, 190 - 213. Tam i ďalšie edície a údaje o zachovaní originálov dekrétu.

¹ Hegyvám - poplatok z vinogradov.

² Bergrecht - vinohradnícke právo.

³ Stamen - postav, bal súkna v dĺžke cca 16,5 m. Obsahoval 30 - 40 laktov.

⁴ Personalis presentia regia - súd kráľovej osobnej prítomnosti, ktorému predsedal kráľ. Žigmund postupne túto funkciu zveroval osobitnému úradníkovi, ktorý ho zastupoval počas neprítomnosti v krajine, čím vznikla funkcia kráľovského personála. V neskoršom období bol personál odvolacou inšinciou tzv. personálskych miest.

⁵ Mince sa poškodzovali odstrihávaním okrajov, aby sa získal drahý kov. Pozri ďalší text čl. XVIII. tejto listiny.

⁶ Edícia opravuje na 19. rok.